

BÁC HỒ VỚI CÁC MÔN THỂ THAO RÈN LUYỆN NĂNG LỰC TRÍ TUỆ

Trương Quốc Uyên*

Sinh thời Bác Hồ từng chơi Cờ tướng và Cờ vua. Hai môn thể thao này tuy hình thức với giá trị của mỗi quân cờ và cách chơi khác nhau, nhưng đều nhằm góp phần tích cực rèn luyện trí lực tức năng lực trí tuệ, nhất là tư duy logic cho người chơi, người đấu cờ với nhau. Với kiến thức về nghệ thuật đánh Cờ tướng và Cờ vua, Bác Hồ đã suy tưởng sâu sắc nghệ thuật đánh cờ với phương pháp luận trong đấu tranh cách mạng cũng như trong chiến thuật quân sự.

Bác Hồ chơi Cờ tướng và Cờ vua

Trong văn hóa thể chất thì loại hình cờ, chủ yếu là Cờ tướng và Cờ vua, có tác dụng rèn luyện trí lực, tức năng lực trí tuệ, nhất là tư duy logic cho những người chơi hoặc thi đấu với nhau. Các pốp, đại kiện tướng Cờ vua của Liên Bang Nga đã từng vô địch thế giới về Cờ vua nói rằng: “Cờ vua có thể dạy bạn nhiều điều, điều chủ yếu là tư duy logic”. Nhiều người đánh cờ giỏi của nước ta cho rằng: Chơi hoặc thi đấu Cờ tướng nhiều có tác dụng tích cực đối với hoạt động của bộ não, nhất là sự suy nghĩ, tính toán chính xác. Các cụ ở Nghệ Tĩnh từng chơi và đấu cờ tướng từ thời trẻ quan niệm rằng: “người sáng dạ thường cao cờ, người cao cờ thường thông minh”. Trong thực tế ở Nghệ An và Hà Tĩnh có rất nhiều người ham thích đánh Cờ tướng từ tuổi thiếu nhi cho đến già vừa cao cờ vừa siêng năng học tập và học giỏi. Nói chung chơi hoặc thi đấu Cờ tướng, Cờ vua đều có tác dụng góp phần tích cực rèn luyện năng lực trí tuệ, nhất là tư duy logic cho con người từ tuổi thiếu nhi trở đi. Bác Hồ thời niên thiếu đã chơi Cờ tướng cùng với bạn học và chơi Cờ vua thời kỳ hoạt động cách mạng ở nước ngoài cùng nhiều đồng chí trong Ban Chấp hành Quốc tế cộng sản.

Từ tuổi niên thiếu, Bác Hồ được thân phụ là Nguyễn Sinh Huy (Nguyễn Sinh Sắc) đặt tên là Nguyễn Tất Thành sau khi ông đậu phó bảng khoa thi Hội, Tân sửu năm 1901. Năm 13 tuổi, Nguyễn Tất Thành cùng với anh trai là Nguyễn Tất Đạt được thân phụ đưa đến huyện Thanh Chương, Nghệ An để tiếp tục học tập. Huyện Thanh Chương là một trong những nơi của

Nghệ Tĩnh có truyền thống hiếu học và cao Cờ tướng. Gần một năm ở Thanh Chương, Nguyễn Tất Thành rất chăm chỉ học tập, tích cực vận động thân thể và thích thú chơi Cờ tướng. Nhiều cuộc đấu cờ với bạn học, Tất Thành thường thắng. Thỉnh thoảng Tất Thành còn được hầu cờ với các bậc cao niên, cao cờ. Các bậc cao niên này nhận xét rằng: “Tất Thành có những nước cờ hay, tiếp tục chơi một thời gian nữa sẽ là người cao cờ”. Thế nhưng gần bốn mươi năm sau Ông mới trở lại chơi Cờ tướng.

Sau gần một năm sống và học tập tại Thanh Chương, Tất Thành cùng anh trai Tất Đạt xuống Vinh, Nghệ An học tại Trường Pháp – Việt. Đến tháng 5 năm 1906, Ông Nguyễn Sinh Sắc vào Huế nhận việc của Triều đình Huế và đưa hai con Tất Thành và Tất Đạt đi theo vào học tập tại Trường Pháp – Việt Đông Ba, rồi Trường Quốc học. Một thời gian sau, vào đầu năm 1908 Nguyễn Tất Thành vào Quy Nhơn, Bình Định học lớp bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm. Học xong lớp này, Nguyễn Tất Thành xin vào dạy học tại Trường Dục Thanh ở thị xã Phan Thiết, Tỉnh Bình Thuận. Đến một hôm thầy giáo Nguyễn Tất Thành nhận được thư của thân phụ viết: “Tất Thành, con trai tin yêu của cha chỉ còn lại một khoảnh khắc tự do thân thể, cha viết mấy dòng chữ này để con thêm quyết chí mà đi. Cha không được lòng các quan Nam triều, Tòa Khâm sứ Trung kỳ cũng không muốn có một người như cha ở bộ máy cai trị của họ. Họ đã kết tội cha và tống giam. Ngày 19 tháng 5 năm 1910, Hội đồng nhiếp chính và Triều đình Huế đánh cha trăm trượng, giáng bốn cấp và triệt hồi quyết chí quyết chí ... đi đi con”. Như

*Nhà nghiên cứu, Trường Đại học TDTT Bắc Ninh

Cờ Tướng là một trong những môn thể thao trí tuệ được đưa vào lễ hội truyền thống của nhiều làng quê Việt Nam dưới nhiều hình thức (Ảnh: Đánh cờ người, môn thể thao trí tuệ, thú chơi tao nhã của người phương Đông nói chung và người dân các làng quê Việt Nam nói riêng)

vậy ông Nguyễn Sinh Sắc đã thông báo cho con trai là Nguyễn Tất Thành về sự đối xử tàn bạo của Tòa Khâm sứ Trung kỳ, Hội đồng nhiếp chính và Triều đình Huế đối với mình, ông giục Tất Thành quyết tâm đi ra nước ngoài tìm đường cứu dân, cứu nước.

Vào một ngày xuân năm 1911, thầy giáo Nguyễn Tất Thành từ giả Trường Dục Thanh đi vào Sài Gòn. Đến trưa ngày 2 tháng 6 năm 1911, Nguyễn Tất Thành ra bến Sài Gòn lên con tàu “Đô Đốc Latuso Tờ rê vin” làm phụ bếp, thực hiện lời của thân phụ đi ra nước ngoài tìm đường cứu dân, cứu nước.

Sau 30 năm hoạt động cách mạng ở nước ngoài, Nguyễn Ái Quốc - Hồ Chí Minh trở về Tổ quốc Việt Nam trực tiếp lãnh đạo cách mạng. Bác Hồ sống và làm việc tại tỉnh Cao Bằng, gần biên giới Việt - Trung. Có những lần Bác qua biên giới sang Trung Quốc đến huyện Tĩnh Tây tới nhà Từ Vĩ Nam, một nông dân nghèo là anh em kết nghĩa. Người thường chơi Cờ tướng với một số người hàng xóm Từ Vĩ Nam. Tại đây Bác Hồ cũng đã hướng dẫn cho một số thanh niên trong xóm học đánh Cờ tướng. Chỉ trong một thời gian ngắn được Bác hướng dẫn, họ đã biết chơi thành thạo. Từ đó mỗi dịp Người sang Trung Quốc, đến nhà Từ Vĩ Nam cũng chơi Cờ tướng với họ.

Về Cờ vua, thời kỳ hoạt động cách mạng, nghiên cứu và học tập ở Liên Xô (trước đây) vào những năm thập niên 30 của thế kỷ XX, Bác Hồ mới biết chơi môn thể thao này. Một nhà hoạt động của quốc tế cộng sản tên là N.N.Gôlennôpxiki nhớ lại trong hồi ký của mình rằng: “Trong những năm 1930 đến 1938, tôi chuyên làm công tác liên lạc với các đảng cộng sản của Ban Chấp hành Quốc tế cộng sản và chịu trách nhiệm về nhóm những người cộng sản Indonesia. Một hôm, tại ký túc xá

Trường Đại học Phương Đông ở Quảng trường Puskin, trong phòng của đồng chí Alimin (nhà hoạt động nổi tiếng của Đảng cộng sản Indonesia), tôi làm quen với một người Việt Nam là Linốp (tên của Bác Hồ thời kỳ sống, hoạt động, nghiên cứu và học tập ở Liên Xô). Đồng chí ấy kết bạn với những người cộng sản Indonesia và thường chơi Cờ vua với họ. Tôi nhớ đó là một người rất tế nhị và điềm đạm. Đồng chí ấy nói tiếng Nga khá tốt, thích vui đùa, tiếng cười rất lôi cuốn. Trong những lúc rỗi rãi, chúng tôi thường chơi cờ với Linốp. Rõ ràng là Linốp mới biết đánh Cờ vua nên có những lúc nhầm cả cách đi, nhưng nhiều khi Linốp có những nước đi rất độc đáo, bất ngờ, làm cho cả những người cao cờ cũng rất ngạc nhiên “Như vậy, ông N.N.Gôlennôpxiki cho biết rằng, thời gian đầu nghiên cứu và học tập ở Trường Đại học Phương Đông, Bác Hồ mới biết chơi Cờ vua nhưng có những nước đi rất độc đáo. Những tháng, năm sau đó, Bác Hồ sống, nghiên cứu, học tập tại Trường này, ở ký túc xá, người còn tiếp tục chơi Cờ vua với các đồng chí cùng nghiên cứu, học tập, do đó ngày càng thành thạo môn thể thao này.

Như vậy, sinh thời Bác Hồ thích chơi và am hiểu Cờ tướng và Cờ vua. Hai môn thể thao này đã góp phần nhất định nâng cao năng lực trí tuệ của Người từ thời trẻ cho đến cuối đời.

LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN THỂ DỤC THỂ THAO

Bác Hồ suy tưởng sâu sắc nghệ thuật đánh cờ với phương pháp luận trong đấu tranh cách mạng và chiến thuật quân sự

Giữa tháng 2 năm 1942, Bác Hồ rời Cao Bằng sang Trung Quốc có công việc của Cách mạng Việt Nam. Đi ra khỏi biên giới, đến phố Túc Vinh (Trung Quốc) thì Bác bị lính Tưởng Giới Thạch bắt. Chúng giải Bác đi rồi giam Người qua 30 nhà tù. Bị giam hơn 1 năm trong nhà tù Tưởng Giới Thạch rất khắc nghiệt, thể chất bị đau yếu nhưng tinh thần vẫn sáng suốt, người vẫn luôn quan tâm đến tiến trình cách mạng Việt Nam và đã viết tập thơ “Nhật ký trong tù”, trong đó có bài “Học đánh cờ”. Bài thơ này Người đã suy tưởng sâu sắc nghệ thuật đánh cờ nói chung, Cờ tướng nói riêng với phương pháp luận sáng tạo trong đấu tranh cách mạng, trong chiến thuật quân sự nhằm nhắc nhở mình và còn muốn gửi một thông điệp rất quan trọng cho các đồng chí ở trong nước. Nội dung của bài thơ “Học đánh cờ” như sau:

I

“Tù túng buồn tênh học đánh cờ,
Nghìn quân muôn ngựa, đuổi quanh co,
Tấn công, thoái thủ cân thần tốc,
Chân lẹ, tài cao chắc thắng to.

II

Phải nhìn cho rộng suy cho kỹ,
Kiên quyết, không ngừng thể tiến công.
Lạc nước, hai xe đành bỏ phí,
Gặp thời, một tốt cũng thành công.

III

Vốn trước hai bên ngang thế lực,
Mà sau thắng lợi một bên giành.
Tấn công, phòng thủ không sơ hở,
Đại tướng anh hùng mới xứng danh”.

Bài thơ “Học đánh cờ” có ý nghĩa giáo dục rất sâu sắc, từ nghệ thuật đánh cờ nói chung, Cờ tướng nói riêng đến phương pháp đấu tranh cách mạng và chiến thuật quân sự nhằm giành được thắng lợi. Sau khi ra khỏi nhà tù Tưởng Giới Thạch, Bác Hồ ở lại Trung Quốc hoạt động một thời gian ngắn rồi về nước trực tiếp lãnh đạo Cách mạng Việt Nam, dẫn tới cuộc Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công. Đến năm 1950, Bác Hồ đã chỉ đạo chiến dịch Biên giới giành thắng lợi cho quân và dân ta.

Trước khi tấn công quân địch tại chiến dịch

này, bộ đội ta chơi Cờ tướng với nhau. Bác Hồ và Đại Tướng Võ Nguyên Giáp đã đến xem bộ đội chơi cờ ở các vị trí quy định. Trong kháng chiến chống thực dân Pháp, bộ đội ta ở chiến trường cũng như ở hậu phương rất thích chơi Cờ tướng, được Bác Hồ và Đại Tướng Võ Nguyên Giáp khuyến khích và không chỉ là nguồn vui mà còn quán triệt nội dung bài thơ “Học đánh cờ” của Bác Hồ vào trong chiến thuật quân sự. Chiến dịch Biên giới thắng lợi lớn, đây là chiến dịch đầu tiên quân đội ta đã chủ động tấn công quân Pháp, làm thay đổi cục diện chiến trường, bắt đầu giành quyền chủ động chiến lược ở chiến trường chính Bắc Bộ. Quân Pháp thất bại nặng nề cả về quân sự và chính trị, bị đẩy lui vào thế phòng ngự. Từ đó quân đội ta chuyển sang giai đoạn tổng tấn công quân Pháp, tiến đến chiến thắng lịch sử trận Điện Biên Phủ, đưa cuộc kháng chiến của quân và dân Việt Nam chống thực dân Pháp giành thắng lợi về vang.

Sinh thời Bác Hồ thành thạo nghệ thuật đánh Cờ tướng và Cờ vua, đã góp phần rèn luyện năng lực và trí tuệ của Người và ở mức độ nhất định vận dụng nghệ thuật đánh cờ vào phương pháp lãnh đạo các hoạt động cách mạng và chiến thuật quân sự có hiệu quả tích cực. Hiện nay ở nước ta, nhiều người già, người nghỉ hưu, ngoài tích cực tập thể dục, đi bộ thường chơi cờ với nhau, nhất là Cờ tướng nhằm duy trì năng lực tư duy. Đối với thiếu niên và thanh niên, ngoài việc rèn luyện sức khỏe, chơi thể thao thường chơi cờ với nhau, nhất là Cờ vua nhằm tăng cường năng lực trí tuệ. Các khu dân cư ở thành thị và nông thôn nước ta hiện nay có xu hướng thành lập các câu lạc bộ Cờ tướng và Cờ vua. Xu hướng này đang gia tăng.

Tài liệu tham khảo

1. Hồ Chí Minh toàn tập, tập 3, Nxb chính trị Quốc Gia 1995.
2. E. Côbêlêp, Nxb tiến bộ Matxcova, 1985.